

Valoració del Consell Escolar de Catalunya sobre l'educació en drets humans en el marc del sistema educatiu

6 de maig de 2009

El conseller d'Educació va trametre al Consell Escolar de Catalunya la Resolució 167/VIII del Parlament de Catalunya, en què se sol·licita al Govern que el Consell faci una valoració de l'educació en drets humans que l'alumnat rep en el marc del sistema educatiu.

Per respondre a aquesta petició, el Consell va considerar que li calia conèixer en detall com queda recollit el tema dels drets humans en els currículums de les diferents etapes educatives i de les diferents àrees i matèries, i també quines actuacions duu a terme el Departament d'Educació per tal de fomentar i impulsar projectes, programes i recursos pedagògics que ajudin al seu desenvolupament i aplicació.

FETS

El Departament d'Educació va facilitar al Consell la informació següent, que figura a l'annex:

- L'anàlisi dels continguts curriculars referits als drets humans a l'educació bàsica i el batxillerat.
- Els programes d'innovació relacionats amb els drets humans que el Departament d'Educació impulsa.
- La convocatòria bianual de concessió de subvencions per donar suport a projectes d'elaboració, revisió i millora dels recursos pedagògics en l'àmbit de l'educació per al desenvolupament. Dins dels deu eixos temàtics, n'hi ha un sobre els drets humans (Agència Catalana de Cooperació - Departament d'Educació).
- L'estudi internacional sobre Educació Cívica i Ciutadana (ICCS) de 2009, organitzat per la IEA (Associació Internacional per a l'Avaluació del Rendiment Educatiu), que avalua els aprenentatges i la competència cívica i ciutadana adquirits per l'alumnat, així com la seva actitud envers l'educació cívica. Catalunya hi participa a través del Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu.

A més, en el marc de la Commemoració dels 20 anys de la Convenció de les Nacions Unides sobre els Drets de l'Infant, el Consell, en la sessió plenària

celebrada el 9 de febrer d'enguany, mitjançant la compareixença del senyor Jordi Cots, ex adjunt al Síndic de Greuges per a la defensa dels drets dels infants, va realitzar una reflexió sobre la importància i la vigència de la Convenció, els seus antecedents, i diversos aspectes de la Declaració Universal dels Drets Humans i els textos europeus que s'hi relacionen.

CONSIDERACIONS

1. El Consell fa una valoració positiva dels continguts referits als drets humans en els currículums de les diferents etapes educatives i de les diferents àrees i matèries, i constata que es fa un enfocament del treball dels drets humans des de diferents perspectives: a l'educació infantil i primària, lligats amb l'entorn proper; a l'ESO, relacionats amb la Constitució, la Declaració dels Drets Humans, etc. (des d'una perspectiva d'igualtat d'oportunitats), i al batxillerat, d'una manera més conceptual (ètica i llibertat de pensament).

Així mateix valora les actuacions que el Departament d'Educació duu a terme per tal de fomentar i impulsar projectes, programes i recursos pedagògics que ajuden al desenvolupament i aplicació dels drets humans.

2. El Consell considera encertat que, d'acord amb el Decret 270/2006, de 4 de juliol, sobre drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya, es constitueixi en cada centre educatiu una comissió de convivència.

Aquesta comissió vetlla perquè es garanteixin els drets de l'alumnat, especialment el dret a la formació, a la valoració objectiva del rendiment escolar, al respecte de les pròpies conviccions, a la integritat i la dignitat personal, de participació de reunió i associació, d'informació, a la llibertat d'expressió, a l'orientació escolar, formativa i professional, a la igualtat d'oportunitats, a la protecció social i al protecció des seus drets.

3. El Consell considera un avenç important la continuïtat que es va establir a partir de la LOGSE (1990) en el desenvolupament curricular elaborat a Catalunya, el qual incideix d'una manera decisiva en uns eixos transversals que fan referència a l'educació no discriminatòria, l'educació per a la pau, l'educació mediambiental, etc.

La LOE (2006) preveu, a més, un treball específic del tema en l'assignatura d'educació per a la ciutadania i els drets humans. A Catalunya, els decrets

d'ordenació curricular estableixen que en totes les àrees i matèries es treballarà l'educació en valors.

PROPOSTES

- Quant a l'enfocament de l'educació basat en els drets humans, cal incidir d'una manera més decidida en el fet que és una responsabilitat de tot el professorat de totes les àrees, matèries i etapes. És important destacar que cal garantir la continuïtat d'aquest aprenentatge entre les diferents etapes. Per assolir-ho caldria posar més èmfasi en l'educació emocional.

A més, aquest enfocament ha de tenir projecció en tota la comunitat educativa i ha de formar part de l'ideari i del projecte educatiu del centre. Tot el centre ha d'estar impregnat d'un treball en valors que els drets humans conformen. És imprescindible la col·laboració i la coresponsabilitat entre el centre educatiu i les famílies al llarg de tota l'escolaritat. Caldria incidir d'una manera especial en la formació dels pares i les mares.

- Al llarg d'aquests darrers anys en la nostra societat han sorgit nous àmbits relacionats amb els drets humans que caldria incorporar d'una manera més àmplia en els currículums actuals, com ara: sostenibilitat, llengües¹, cultura de l'aigua, bioètica, diàleg interreligiós, diferències de gènere, etc.
- Per promoure l'educació democràtica dels nostres infants i joves que ha de servir per construir una escola catalana i participativa, cal fomentar el respecte dels drets humans des d'una visió global i universalista. En aquest sentit, es demana que el Departament d'Educació segueixi impulsant programes i projectes sobre els drets humans en tota l'activitat escolar, i els amplii a un major nombre de centres educatius.
- El currículum vigent estableix d'una manera àmplia l'estudi dels drets humans, però es demana que d'una manera específica s'introdueixi la seva valoració en les avaluacions establertes pel Departament d'Educació. La Inspecció, dins del marc de l'avaluació externa dels centres docents, hauria de tenir en compte aquests temes.

¹ Projecte Linguapax: hi participen alumnes d'escoles de primària i secundària de Catalunya associades a la UNESCO. Aquest projecte vol promoure la comprensió intercomunitària i la pau a través de l'ensenyament de les llengües.

Així mateix, es constata que aquesta avaluació no és fàcil perquè educar per als drets humans significa aconseguir que els alumnes visquin d'acord amb uns valors i, per tant, és molt complex valorar si el que s'ensenya a l'escola es tradueix després en uns fets, és a dir, si hi ha una aplicació en la vivència. En un enfocament per competències hi té cabuda aquesta avaluació.

En aquest sentit seria interessant conèixer models d'avaluació d'altres països i fer el seguiment del primer estudi internacional sobre Educació Cívica i Ciutadana (2009) que organitza la IEA (Associació Internacional per a l'Avaluació del Rendiment Educatiu) i en el qual hi participa Catalunya. Caldria fomentar també les recerques en aquest àmbit a les universitats i entitats especialitzades.

Annex: Documentació lliurada al Consell Escolar de Catalunya pel Departament d'Educació

- Continguts curriculars referits als drets humans a l'educació bàsica i el batxillerat.
- Programes d'innovació que impulsa el Departament d'Educació relacionats amb els drets humans.
- Convocatòria bianual de concessió de subvencions per donar suport a projectes d'elaboració, revisió i millora dels recursos pedagògics en l'àmbit de l'educació per al desenvolupament. Dins dels deu eixos temàtics n'hi ha un sobre els drets humans. Agència Catalana de Cooperació - Departament d'Educació.
- Estudi internacional sobre Educació Cívica i Ciutadana (ICCS) de 2009, organitzat per la IEA (Associació Internacional per a l'Avaluació del Rendiment Educatiu), que avalua els aprenentatges i la competència cívica i ciutadana adquirits per l'alumnat, així com la seva actitud envers l'educació cívica, en què hi participa Catalunya a través del Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu.

ELS DRETS HUMANS A L'EDUCACIÓ BÀSICA

El lloc privilegiat de l'educació en drets humans —que és al mateix temps un contingut transversal de tota l'educació bàsica— és l'àmbit de l'educació per al desenvolupament personal i la ciutadania. Aquest àmbit habilita uns espais específics per a l'educació en drets humans, complementaris de la resta d'actuacions que, en aquest sentit, el centre promou mitjançant projectes transversals i de la mateixa organització escolar.

Els continguts de drets humans tenen també una forta presència a l'àrea de coneixement del medi natural, social i cultural de l'educació primària i a la matèria de ciències socials de l'educació secundària.

El nou currículum, fruit de la LOE, preveu la competència social i ciutadana com una de les vuit competències a assolir per l'alumnat en acabar l'escolarització obligatòria.

Educació infantil

En els objectius de l'educació infantil s'estableix una sèrie de capacitats a desenvolupar en els infants com el gust per aprendre amb els altres, sentir que es pertany a grups socials diversos, gaudir de la relació i integrar-se en el grup, establir relacions afectives positives i intentar resoldre conflictes de manera pacífica. S'inicia l'aprenentatge d'hàbits, actituds i valors, principalment en les àrees curriculars "Descoberta d'un mateix i dels altres" i "Descoberta de l'entorn".

Tots aquests aprenentatges es desenvoluparan amb més concreció i es relacionaran amb els drets humans al llarg de les etapes de l'educació primària i l'educació secundària.

Educació primària

Al llarg de l'etapa de primària hi ha un àmbit que s'anomena de l'educació per al desenvolupament personal i la ciutadania, del qual l'àrea d'Educació per a la ciutadania i els drets humans del cicle superior en forma part. Aquesta àrea té una assignació horària d'una hora setmanal de mitjana durant un curs i començarà a aplicar-se al curs 2009-2010.

El fet d'incloure l'àrea d'educació per a la ciutadania i els drets humans dins un àmbit més ampli palesa que, a banda de l'espai específic per al tractament dels drets humans i la ciutadania al cicle superior, existeixen altres àrees, activitats i espais escolars on es tracten aquests temes. L'educació per al desenvolupament personal i la ciutadania s'entén, doncs, com un àmbit que va més enllà d'una assignatura i que està present en la vida del centre.

En l'etapa de primària també es tracten continguts relatius als drets humans en l'àrea de coneixement del medi natural, social i cultural en els tres cicles.

Educació secundària obligatòria

A la secundària obligatòria, s'ha optat també pel nom d'educació per al desenvolupament personal i la ciutadania, entenent que la competència ciutadana no es vincula només a les

matèries prescrites en dos dels quatre cursos de l'educació secundària obligatòria, és a dir, l'educació per a la ciutadania i els drets humans de tercer curs, i l'educació èticocívica de quart curs.

En tant que és educació en valors, l'educació per al desenvolupament personal i la ciutadania ha de ser present en la vida del centre i ha d'impregnar el projecte educatiu, de manera que es tingui en compte el treball des de totes les matèries curriculars, des de les activitats que tenen lloc dins i fora del centre i, molt especialment, des de la tutoria, entesa com a espai comú. En conseqüència, el Pla d'acció tutorial haurà d'explicitar-ne també els continguts comuns.

Les dues matèries incloses a l'àrea van començar a aplicar-se al curs 2007-2008, pel que fa a la educació per a la ciutadania i els drets humans, i al curs 2008-2009, pel que fa a l'educació èticocívica. Cada una d'aquestes matèries té una assignació horària d'una hora setmanal de mitjana. La matèria de tercer curs s'ha assignat al professorat de geografia i història i al professorat de filosofia, encara que la pot impartir la persona tutora si té la titulació o la formació adequades per a fer-ho. L'educació èticocívica de quart curs s'ha assignat prioritàriament al professorat de filosofia.

La competència social i ciutadana és també present en la matèria de ciències socials, assignada al professorat de geografia i història. Es vincula als continguts comuns dels quatre cursos de l'etapa i, de manera específica, als que s'estableixen per als cursos tercer i quart d'ESO. Les ciències socials s'imparteixen a raó de 3 hores setmanals de mitjana en cada curs de l'ESO.

ELS DRETS HUMANS AL BATXILLERAT

Al batxillerat, la matèria de filosofia i ciutadania culmina el tractament dels drets humans iniciat a la educació primària i a la secundària obligatòria. Si durant l'educació secundària obligatòria l'alumnat ha tingut ocasió d'informar-se dels elements que conformen la cultura democràtica i ha desenvolupat les actituds i valors cívics compatibles amb la convivència, ara, al batxillerat, es tracta de comprendre la seva naturalesa, aportar raons i trobar arguments que els donin suport.

La matèria filosofia i ciutadania, que és comuna, ha començat a aplicar-se al curs 2008-2009. Té una dotació horària de dues hores i s'ha assignat al professorat de filosofia.

Hi ha altres matèries en què també es fa un tractament del tema, com són la matèria comuna d'història i la matèria de modalitat d'història del món contemporani, totes dues assignades al professorat de geografia i història.

ETAPA: EDUCACIÓ PRIMÀRIA EDUCACIÓ PER AL DESENVOLUPAMENT PERSONAL I LA CIUTADANIA

COMPETÈNCIES BÀSIQUES	OBJECTIUS	CONTINGUTS	CRITERIS D'AVALUACIÓ
<ul style="list-style-type: none">• Competència social i ciutadana.• Competència d'autonomia i iniciativa personal.	<ul style="list-style-type: none">• Conèixer i valorar els drets reconeguts a la persona en la Declaració Universal dels Drets Humans, en la Convenció sobre els Drets de l'Infant, en l'Estatut d'Autonomia de Catalunya i en la Constitució espanyola.	<p>Bloc I. Identitat i autonomia</p> <ul style="list-style-type: none">• Valoració de la igualtat de drets d'homes i dones en les famílies i en qualsevol àmbit personal, laboral i social. <p>Bloc II. Convivència i valors cívics</p> <ul style="list-style-type: none">• Identificació dels drets i deures individuals i col·lectius recollits en les declaracions universals, l'Estatut d'Autonomia de Catalunya i la Constitució espanyola. Responsabilitat en l'exercici dels drets i deures que ens corresponen com a membres d'un grup i acceptació de compromisos assumptió de responsabilitats en activitats de l'entorn.• Identificació de drets i deures que regulen l'ús dels béns comuns i dels serveis públics, aplicant conductes de responsabilitat i preservació en el seu ús.• Valoració de la participació com un dret i un deure. <p>Bloc III. Pertinença i ciutadania</p> <ul style="list-style-type: none">• Identificació dels drets i deures individuals i col·lectius.	<ul style="list-style-type: none">• Reconèixer, acceptar i respectar el dret a la pròpia identitat, valorant les diferències.• Reconèixer els drets humans fonamentals recollits en les declaracions universals, l'Estatut d'Autonomia de Catalunya i la Constitució espanyola, i els principis de convivència que s'hi recullen, per identificar els deures més importants que se'n deriven i les situacions en què es vulneren aquests drets.• Identificar i rebutjar les causes que provoquen situacions de marginació, discriminació, injustícia social i violació dels drets humans.

ETAPA: EDUCACIÓ SECUNDÀRIA OBLIGATÒRIA (CURS 3r)
MATÈRIA: EDUCACIÓ PER A LA CIUTADANIA I ELS DRETS HUMANS

COMPETÈNCIES BÀSIQUES	OBJECTIUS	CONTINGUTS	CRITERIS D'AVALUACIÓ
<ul style="list-style-type: none">• Competència social i ciutadana.• Competència d'autonomia i iniciativa personal.	<p>Aprendre a conviure</p> <ul style="list-style-type: none">• Conèixer i assumir els drets i deures derivats de l'Estatut de Catalunya, la Constitució espanyola, i les declaracions de drets humans d'àmbit internacional. Reconèixer aquests drets com a referències ètiques de conducta i com a conquestes històriques inacabades.• Reconèixer els drets de les dones, valorar la diferència de sexes i la igualtat de drets entre ells, identificant i rebutjant situacions de discriminació i violència de gènere. <p>Aprendre a ser ciutadans i ciutadanes en un món global</p> <ul style="list-style-type: none">• Identificar i rebutjar les situacions d'injustícia i discriminació, per raó de gènere, origen o creences.	<p>Bloc I. Identitat i autonomia</p> <ul style="list-style-type: none">• Distinció i relació entre els drets individuals i drets col·lectius i entre els drets i deures, tot reconeixent el seu caràcter universal. <p>Bloc II. Convivència i valors cívics</p> <ul style="list-style-type: none">• Coneixement de la Declaració Universal dels Drets humans i d'altres documents de caràcter fonamental i universal i presa de consciència de la seva necessitat i vigència.• Identificació i rebuig de situacions d'incompliment d'aquests drets a nivell global i anàlisi de la situació a l'entorn proper, per mitjà de l'observació i la interpretació crítica de la realitat.• Valoració de la igualtat de drets d'homes i dones en la família i en qualsevol altre àmbit de relació.• Identificació i rebuig de comportaments i actituds discriminatòries. <p>Bloc III. Pertinença i ciutadania</p> <ul style="list-style-type: none">• Identificació, anàlisi i rebuig de les causes que provoquen situacions de marginació, desigualtat i injustícia social en el món, incidint especialment en la privació dels infants del dret a l'educació.	<ul style="list-style-type: none">• Identificar i rebutjar els factors de discriminació envers persones per motiu d'origen, gènere, creences, ideologia i orientació afectivosexual en les societats actuals, manifestant una actitud respectuosa i empàtica envers costums, valors, sentiments i formes de vida diferents al propi.• Analitzar els principis bàsics de la Declaració Universal de drets humans i identificar situacions de violació d'aquests drets dins i fora de l'entorn. Identificar situacions de desigualtat d'oportunitats per raó de gènere i rebutjar la violència de gènere.

ETAPA: EDUCACIÓ SECUNDÀRIA OBLIGATÒRIA (CURS 4t)
MATÈRIA: EDUCACIÓ ÈTICOCÍVICA

COMPETÈNCIES BÀSIQUES	OBJECTIUS	CONTINGUTS	CRITERIS D'AVALUACIÓ
<ul style="list-style-type: none"> • Competència social i ciutadana. • Competència d'autonomia i iniciativa personal. 	<p>Aprendre a conviure</p> <ul style="list-style-type: none"> • Conèixer i assumir els drets i deures derivats de l'Estatut de Catalunya, la Constitució espanyola, i les declaracions de drets humans d'àmbit internacional. Reconèixer aquests drets com a referències ètiques de conducta i com a conquestes històriques inacabades. • Reconèixer els drets de les dones, valorar la diferència de sexes i la igualtat de drets entre ells, identificant i rebutjant situacions de discriminació i violència de gènere. <p>Aprendre a ser ciutadans i ciutadanes en un món global</p> <ul style="list-style-type: none"> • Identificar i rebutjar les situacions d'injustícia i discriminació, per raó de gènere, origen o creences. 	<p>Bloc I. Capacitat crítica i iniciativa personal</p> <ul style="list-style-type: none"> • Identificació de l'existència d'una consciència ètica, capaç d'orientar l'acció de manera lliure i racional i en el context de les llibertats i drets humans. <p>Bloc II. Valors ètics per una societat democràtica</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reconeixement de la ciutadania en la seva dimensió individual i social. Conceptualització i anàlisi dels principis ètics que estan a la base dels drets, deures i llibertats de les persones i dels col·lectius. Distinció entre normes jurídiques i morals i entre drets cívics i polítics. • Anàlisi de la progressiva consecució dels drets i llibertats, percepció de la seva vigència i consideració d'alguns drets emergents (bioètica, tecnològica, ecoètica, etc.). • Identificació, anàlisi i rebutjament de situacions d'incompliment dels drets humans a nivell local i global. Coneixement de mecanismes per combatre l'incompliment i la violació dels drets humans. • Reflexió crítica sobre les garanties i límits dels drets i les llibertats. • Identificació de les etapes principals de la conquesta dels drets de les dones i valoració de la seva situació actual en diferents indrets, analitzant-ne les causes. • Interpretació del significat històric i plural de les pautes culturals i valors morals dels individus i les societats actuals, tot apreciament la diversitat, des del reconeixement de les llibertats i drets personals i col·lectius i rebutjant comportaments i actituds 	<ul style="list-style-type: none"> • Reconèixer els drets humans com a principal referència ètica per a la conducta humana, identificant les principals fases històriques de la seva consecució i la seva perfectibilitat, valorant el seu compliment i reconeixent situacions de violació d'aquests drets en entorns propers i llunyans. • Reconèixer els estereotips i els prejudicis implicats a l'entorn de la identitat de gènere. Identificar les etapes principals de la conquesta dels drets de les dones, valorant la seva vigència actual i analitzant les causes de situacions actuals de desigualtat i violència, manifestant rebutjament.

			<p>discriminatoris.</p> <p>Bloc III. Ciutadania en un món global</p> <ul style="list-style-type: none">• Identificació i rebuig de situacions de marginació, intolerància, desigualtat i injustícia social en el món, desenvolupant una consciència ètica.• Reconeixement de diverses formes de participació ciutadana, com el voluntariat, l'associacionisme i altres moviments compromesos en la defensa dels drets humans, i dels valors que aporten a la societat.	
--	--	--	--	--

ETAPA: BATXILLERAT
MATÈRIA: FILOSOFIA I CIUTADANIA (MATÈRIA COMUNA DE 1r)

COMPETÈNCIES BÀSIQUES	OBJECTIUS	CONTINGUTS	CRITERIS D'AVALUACIÓ
<ul style="list-style-type: none"> • Competència personal i interpersonal. • Competència en el coneixement i la interacció amb el món 	<ul style="list-style-type: none"> • Reconèixer i valorar els components de llibertat i moralitat de les accions humanes. • Adoptar una actitud de respecte vers les diferències, i una actitud crítica davant qualsevol tipus de discriminació social i la seva justificació. • Consolidar i fonamentar teòricament la competència social i ciutadana exercida en democràcia. • Desenvolupar una consciència cívica, crítica i autònoma i compromesa amb la construcció d'una societat democràtica, justa i equitativa, basada en el compliment dels drets humans, la convivència pacífica i la defensa de la natura. 	<p>Bloc II. L'acció: llibertat i responsabilitat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Caracterització de l'acció moral i de l'acció racional, i anàlisi dels seus fonaments. Plantejament de la responsabilitat en contextos normatius, legals i morals. • Explicació d'algunes teories ètiques en relació amb els ideals de justícia, i de la polèmica que comporten. <p>Bloc III. La política: democràcia i ciutadania</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reconeixement de la dimensió política i ciutadana de l'ésser humà, de les diferents interpretacions de la ciutadania i de la seva dimensió moral. Explicació de l'origen i de la fonamentació filosòfica de la ciutadania. • Caracterització del poder polític, l'estat de dret i la democràcia i reconeixement dels arguments filosòfics en què es fonamenten. Plantejament crític de les relacions entre la idea de justícia, la llei i el poder polític. • Anàlisi i reflexió crítica sobre alguns conflictes latents i emergents de les societats actuals, com els moviments migratoris, les desigualtats econòmiques, la globalització o les formes de participació democràtica. 	<ul style="list-style-type: none"> • Conèixer i valorar la naturalesa de les accions humanes en la mesura que són lliures, responsables, normatives i transformadores. • Comprendre i valorar les idees filosòfiques que han contribuït, en diferents moments històrics, a definir la categoria de ciutadà i ciutadana, des de la Grècia clàssica fins a la ciutadania global del món contemporani, posant un èmfasi especial en l'etapa de la Il·lustració i en la fonamentació dels drets humans. • Assenyalar les diferents teories sobre l'origen del poder polític i la seva legitimació, identificant les que fonamenten l'estat de dret i la democràcia, i analitzar els models de participació i d'integració en la complexa estructura social d'un món en procés de globalització. • Reconèixer i analitzar els conflictes latents i emergents de les complexes societats actuals, els seus assoliments i dificultats, canvis i reptes més importants.

ÀREA: CONEIXEMENT DEL MEDI NATURAL, SOCIAL I CULTURAL
ETAPA: EDUCACIÓ PRIMÀRIA

COMPETÈNCIES BÀSIQUES	OBJECTIUS	CONTINGUTS	CRITERIS D'AVALUACIÓ
<ul style="list-style-type: none"> • Competència social i ciutadana. • Competència d'autonomia i iniciativa personal. 	<p>(5) Prendre consciència de pertinença a diferents àmbits socials i culturals, reconèixer la diversitat com a element enriquidor de la convivència, respectar la igualtat de drets i deures de les persones, reconeixent les pròpies responsabilitats.</p> <p>(12) Participar en l'elaboració, realització i avaluació de projectes relacionats amb aspectes rellevants de l'entorn natural, social i cultural, amb la conservació del medi ambient i del patrimoni i amb accions solidàries i de justícia social.</p>	<p>Cicle inicial</p> <ul style="list-style-type: none"> • Descuberta de les formes d'organització de l'escola i de l'entorn proper, valorant la importància de la convivència. • Reconeixement dels drets i deures de les persones del grup, així com la importància del diàleg en la resolució de conflictes. <p>Cicle mitjà</p> <ul style="list-style-type: none"> • Identificació de les relacions interpersonals dins la comunitat o grup. • Coneixement i utilització dels mecanismes de la participació activa, la cooperació i el diàleg en la construcció de tasques comunes i en la resolució de conflictes. • Valoració de la diversitat social, cultural i de gènere i respecte per les diferències. <p>Identificació de les manifestacions culturals com a elements de cohesió social.</p> <p>Cicle superior</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valoració dels drets i deures ciutadans i del paper individual i col·lectiu en la construcció d'un món més just i equitatiu, així com de la necessitat d'un compromís per a la resolució de problemàtiques socials. • Rebuig dels estereotips i prejudicis, així com de les situacions d'injustícia i discriminació, per raons de gènere, orientació afectiva, origen i creences, desenvolupant sentiments d'empatia i respecte amb els altres. 	<p>Cicle inicial</p> <ul style="list-style-type: none"> • Conèixer alguns valors fonamentals de la convivència democràtica, especialment aplicats a l'escola, i la necessitat de respectar les normes bàsiques com a ciutadans i ciutadanes. <p>Cicle mitjà</p> <ul style="list-style-type: none"> • Conèixer i valorar el funcionament bàsic de les institucions municipals i comarcals i els mecanismes democràtics de participació, utilitzant-los per participar activament al centre escolar. <p>Cicle superior</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reconèixer i respectar la diversitat de manifestacions culturals de l'entorn, de Catalunya i Espanya. Identificar les normes de convivència dels grups i respectar els drets i deures fonamentals de les persones. • Identificar, descriure i analitzar processos de canvi i transformació social, cultural, econòmic i tecnològic en l'entorn, en especial, els canvis provocats per la globalització, identificant i valorant algunes de les causes de les desigualtats en el món actual.

MATÈRIA: CIÈNCIES SOCIALS
ETAPA: EDUCACIÓ SECUNDÀRIA OBLIGATÒRIA

COMPETÈNCIES BÀSIQUES	OBJECTIUS	CONTINGUTS	CRITERIS D'AVALUACIÓ
<ul style="list-style-type: none"> • Competència social i ciutadana. • Competència d'autonomia i iniciativa personal. 	<p>(5) Prendre consciència de pertinença a diferents àmbits socials i culturals i de la igualtat de drets i deures dels individus, reconèixer la diversitat com a element enriquidor de la convivència, emetre judicis fonamentats i manifestar actituds de respecte cap a valors i opinions diferents del propi, valorant-los críticament.</p> <p>(10) Distingir els trets fonamentals de les societats democràtiques i valorar les conseqüències de la democràcia i la vigència dels drets humans individuals i col·lectius i de les llibertats. Assumir els valors democràtics en la convivència escolar i de l'entorn, rebutjant situacions injustes i discriminatòries.</p>	<p>Continguts comuns per a tota l'etapa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reconeixement dels drets i deures individuals i col·lectius, identificant i rebutjant les situacions de desigualtat, injustícia i discriminació, especialment les relatives al gènere, que afecten persones i col·lectius en el món. <p>Tercer curs</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reconeixement dels drets individuals i col·lectius. Identificació i rebuig de les situacions de desigualtat, injustícia i discriminació que afecten persones i col·lectius en el món actual. <p>Quart curs</p> <ul style="list-style-type: none"> • Anàlisi de les revolucions i transformacions polítiques que donen inici a l'època contemporània. Identificació dels seus antecedents, entre els quals el reformisme il·lustrat, i de les seves conseqüències socials, fins al present. Anàlisi de l'evolució històrica d'Espanya i Catalunya al segle XIX i valoració dins el context internacional. • Valoració de la transició cap a la democràcia a Catalunya i Espanya a partir de l'anàlisi del paper dels homes i les dones com a subjectes dels canvis històrics, individualment i col·lectiva. Anàlisi dels reptes de la democràcia a l'actualitat. 	<p>Tercer curs</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valorar els principis del funcionament polític democràtic, aplicant-los en el reconeixement dels drets i deures i dels principis del sistema representatiu. Superar prejudicis i estereotips sobre grups socials i culturals amb una actitud empàtica. <p>Quart curs</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valorar el necessari equilibri entre drets i deures individuals i col·lectius i reconèixer la democràcia com un procés en construcció que requereix un compromís personal i col·lectiu contra la desigualtat i l'exclusió.

		<ul style="list-style-type: none">• Identificació dels focus de conflicte en el món actual, tot relacionant les seves causes amb factors històrics. Valoració del diàleg i de la cooperació com a formes pacífiques de resolució de conflictes. Valoració de la funció de la memòria històrica en la construcció del futur.	
--	--	---	--

MATÈRIA: HISTÒRIA
ETAPA: BATXILLERAT (MATÈRIA COMUNA DE 2n)

COMPETÈNCIES GENERALS	OBJECTIUS	CONTINGUTS	CRITERIS D'AVALUACIÓ
<ul style="list-style-type: none">• Competència personal i interpersonal.• Competència en el coneixement i la interacció amb el món	<p>(8) Mantenir una actitud solidària davant els conflictes de la societat actual, tot rebutjant les desigualtats i la intolerància i valorant la pau, els drets humans i la democràcia com a drets fonamentals de tots els éssers humans.</p>	<p>Continguts comuns per a tots els blocs</p> <ul style="list-style-type: none">• Valoració de les conseqüències de la democràcia a Catalunya i Espanya, identificant els reptes pendents. Rebuig de qualsevol forma d'injustícia, discriminació, domini o genocidi. Assumpció d'una visió crítica vers les situacions injustes i valoració del diàleg i de la recerca del consens per a la resolució de conflictes. <p>La transició cap a la democràcia (1975-2004)</p> <ul style="list-style-type: none">• Descripció i interpretació dels fets més rellevants de la transició política (1975-1981). Anàlisi dels principis bàsics de la Constitució de 1978 i comparació amb els textos legals anteriors. Descripció del procés d'organització territorial derivat del principi constitucional que preveu i regula les autonomies.• Anàlisi del procés de restauració de la Generalitat de Catalunya i dels principis bàsics de l'estatut d'autonomia de Catalunya del 1979 en el seu context històric.• Reflexió sobre els reptes de la democràcia actual a Catalunya i Espanya i valoració de la necessitat del compromís individual i col·lectiu amb les institucions democràtiques. Reconeixement dels valors de la pluralitat i la igualtat i rebuig de les conductes discriminatòries i violentes.	<p>1. Descriure les característiques i dificultats del procés de transició democràtica i explicar els principis que regulen l'organització política i territorial de l'Estat espanyol. Conèixer el procés de recuperació de l'autogovern català i les funcions de les institucions que en formen part.</p> <p>2. Valorar positivament el procés de recuperació de les llibertats i la necessitat de preservar la memòria de la lluita per la democràcia. Analitzar els problemes socials pendents des d'una visió crítica, proposant solucions per mitjà del diàleg i la cooperació, i superant estereotips i prejudicis.</p>

MATÈRIA: HISTÒRIA DEL MÓN CONTEMPORANI
ETAPA: BATXILLERAT (MATÈRIA DE MODALITAT)

COMPETÈNCIES GENERALS	OBJECTIUS	CONTINGUTS	CRITERIS D'AVALUACIÓ
<ul style="list-style-type: none"> • Competència personal i interpersonal. • Competència en el coneixement i la interacció amb el món 	<p>(7) Mantenir una actitud solidària davant els problemes socials del món d'avui, tot rebutjant les desigualtats i la intolerància i valorant la pau, els drets humans i la democràcia com a drets fonamentals de tots els éssers humans.</p>	<p>Continguts comuns per a tots els blocs</p> <ul style="list-style-type: none"> • Valoració dels drets humans i rebuig de qualsevol forma d'injustícia, discriminació, domini o genocidi. Assumpció d'una visió crítica vers les situacions injustes i valoració del diàleg i de la recerca del consens per a la resolució de conflictes. <p>L'època dels grans conflictes internacionals (1914-1945)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Identificació de les relacions internacionals, tot establint les causes de la Segona Guerra Mundial i les seves conseqüències. Descripció, a partir de fonts diverses, de la situació de la població civil durant la contesa. Explicació de l'holocaust i valoració de la cultura de la pau, entesa com l'absència de violència en totes les seves formes: guerra, injustícia i vulneració dels drets humans. <p>El món durant la segona meitat del segle XX</p> <ul style="list-style-type: none"> • Explicació dels diferents estadis de desenvolupament a escala mundial, tot manifestant una actitud crítica envers les desigualtats del món. <p>El món actual</p> <ul style="list-style-type: none"> • Identificació dels focus de conflicte del món actual, tot relacionant les seves causes amb els factors històrics, anàlisi de situacions concretes d'injustícia, desigualtat i discriminació i coneixement dels mecanismes per combatre 	<p>3. Identificar i caracteritzar algunes transformacions polítiques, econòmiques, socials i culturals que s'han produït en les últimes dècades, valorant l'existència de nous centres de poder a la vegada que l'impacte de la globalització en les esferes política, econòmica i cultural. Valorar la incidència de l'impacte científic i tecnològic i el seu desigual repartiment.</p> <p>4. Analitzar algun conflicte de finals del segle XX, o bé d'actualitat, tenint en compte la dimensió internacional, a partir de la informació dels mitjans de comunicació social, valorant críticament els diversos enfocaments, cercant els seus antecedents i les seves explicacions històriques, argumentant les pròpies idees com a individu social que viu en un temps i espai concrets i valorant la resolució pacífica dels conflictes.</p>

		<p>l'incompliment i violació dels drets humans. Valoració del diàleg i la cooperació com a formes pacífiques de resolució dels conflictes.</p> <ul style="list-style-type: none">• Caracterització i explicació de la distribució actual de l'Estat del benestar.. Identificació, anàlisi i valoració argumentada de la desigualtat al món, tot destacant les seves causes i les seves repercussions.	
--	--	---	--

L'EDUCACIÓ EN DRETS HUMANS I ELS PROGRAMES D'INNOVACIÓ

El Departament d'Educació promou el desenvolupament de **projectes de convivència** que reflecteixin, potenciïn i millorin les accions que ja es duen a terme, d'una manera participativa, global i integradora, tant dins els centres educatius com al seu entorn, i així consta en les resolucions que donen instruccions de funcionament als centres per al curs 2008-2009.

Convençuts que un marc de convivència només es pot assolir a partir de la continuïtat i la coherència de les diferents accions que es portin a terme, la convivència es planteja des d'una perspectiva d'organització que aportï una visió global i integral, i que alhora afavoreixi les diverses actuacions que es produeixen en els diferents àmbits: **l'aula, el centre i l'entorn**.

El Projecte de Convivència és el document que engloba el conjunt d'accions encaminades a la millora de la convivència en el centre educatiu. Recull les intervencions que el centre desenvolupa per tal de capacitar tot l'alumnat i la resta de la comunitat educativa per a la convivència i la gestió positiva dels conflictes. El plantejament global i integral que es proposa aborda el projecte des dels nivells següents: **valors i actituds; resolució de conflictes; i marc organitzatiu**.

Aquests nivells s'estructuren en diferents temes:

- Valors i actituds: acollida, coeducació, competència social, comunicació, educació emocional, educació per a la pau, mediació, inclusió i símbols identitaris.
- Resolució de conflictes: absentisme, petits conflictes i conflictes greus.
- Organització escolar: estructura i gestió de recursos, participació i norma.

La metodologia que es proposa per elaborar el projecte segueix un model que pugui donar resposta a:

- una sensibilització;
- una diagnosi participativa;
- un clima de diàleg, una reflexió compartida de la situació i unes propostes d'actuació;
- una presa de decisió consensuada i una elaboració del projecte;
- una cultura avaluativa.

Des d'aquesta perspectiva, el Departament ha elaborat un programa informàtic aplicatiu que permet als centres, a partir d'una diagnosi, elaborar el seu propi projecte de convivència dins el marc del projecte educatiu i d'acord a l'especificitat de la seva realitat. Aquest aplicatiu aporta instruments de diagnosi, propostes d'actuació i recursos per a cada una de les actuacions proposades. Aquests instruments i orientacions donen resposta a cada un dels nivells i àmbits esmentats.

El Projecte de Convivència i la *Declaració Universal dels Drets Humans*

Per a l'elaboració del Projecte de Convivència s'ha tingut en compte en tot moment l'educació per a la ciutadania i els drets humans. És per això que s'ha posat l'accent en els **valors i actituds** que han de portar a l'educació per a la ciutadania i els drets humans, i que no s'ha volgut centrar la convivència només en els conflictes i la seva resolució.

Tots els temes del Projecte de Convivència es relacionen amb els diversos articles de la *Declaració Universal dels Drets Humans*, però alguns hi tenen una incidència molt clara:

Temes del Projecte de Convivència	Articles de la <i>Declaració Universal dels Drets Humans</i>
Competència social, comunicació, educació emocional, participació...	Article 1: "Tots els éssers humans... i han de comportar-se fraternalment els uns amb els altres"
Símbols, coeducació, comunicació...	Article 2: "Tothom té tots els drets... sense cap distinció de raça, color, sexe, llengua, religió..."
Inclusió, símbols identitaris...	Article 6: "Tota persona té el dret arreu al reconeixement de la seva personalitat jurídica"
Inclusió, símbols identitaris..	Article 7: "Tots són iguals davant la llei..."
Comunicació, participació i educació per a la pau	Article 10: "Tota persona té dret a ser escoltada públicament..."
Conflictes greus	Article 12: "Ningú no serà objecte d'intromissions arbitràries en la seva vida privada..."
Símbols identitaris, inclusió	Article 18: "Tota persona té dret a la llibertat de pensament, de consciència i de religió..."
Comunicació, competència, mediació, participació...	Article 19: "Tota persona té dret a la llibertat d'opinió i d'expressió..."
Participació i educació per a la pau	Article 20: "Tota persona té dret a la llibertat de reunió i d'associacions pacífiques..."
Tots	Article 26: "Tota persona té dret a l'educació..."
Participació i educació per a la pau	Article 27: "Tota persona té dret a participar lliurement en la vida cultural de la comunitat..."
Educació per a la pau	Article 28: "Tota persona té dret a un ordre social i internacional en què els drets i llibertats..."
Tots	Article 29: "Tota persona té deures envers la comunitat..."

Programa d'innovació educativa: convivència i mediació escolar

El programa de convivència i mediació escolar té com a objectiu formar en la convivència fomentant les relacions positives i la resolució pacífica de conflictes en el si de cada centre. Parteix del diagnòstic previ de la pròpia realitat escolar i planteja propostes d'actuació basades en experiències contrastades i bones pràctiques de convivència per tal de crear referents vàlids per a les escoles.

Objectius:

- Difondre bones pràctiques
- Fomentar les relacions positives
- Fomentar la resolució pacífica de conflictes, partint de la pròpia realitat escolar
- Formar per a la convivència i prevenir les conductes problemàtiques

El programa d'educació infantil i primària gira al voltant de tres eixos fonamentals: la identitat personal, la relació i la comunicació amb els altres, i la interacció amb l'entorn i la comprensió solidària del món. Pretén reforçar les bones pràctiques de convivència i proposar alternatives que la reforcin.

Tipus de projectes a l'educació infantil i primària:

- Millora de la convivència a través de l'educació emocional
- Educació en valors i per a la pau
- Aprendre a pensar (Filosofia 3-18)
- Competència social
- Cultura de la mediació per a la resolució de conflictes

El programa d'educació secundària pretén reforçar l'acció tutorial oferint una sèrie de materials per tal de millorar l'assertivitat de tot l'alumnat i les relacions interpersonals en el centre. Els eixos del programa són: la competència social (educació en valors, relacions interpersonals i habilitats socials) i la mediació escolar (diàleg, negociació i comunicació positiva).

Tipus de projectes a l'educació secundària:

- Programa de competència social:
 - Habilitats cognitives
 - Creixement moral
 - Habilitats socials
- Programa de mediació escolar
 - Formació bàsica
 - Creació del servei de mediació
 - Jornades d'intercanvi i aprofundiment

A l'adreça electrònica <http://www.xtec.cat/innovacio/convivencia/> hi ha la relació de tots els centres que formen part del programa.

Antecedents del programa

El programa de mediació escolar a l'educació secundària va començar durant el curs 2001-2002.

El programa d'innovació educativa de convivència i mediació escolar es va convocar durant tres cursos, entre 2005 i 2008. Aquesta convocatòria es feia extensiva als centres de secundària concertada i de primària pública i concertada. A més va portar al reconeixement oficial dels centres formats en el programa de mediació escolar durant els cursos anteriors.

A les taules següents es resumeixen les dades dels centres participants:

Centres de secundària públics:

Curs	Centres formats	Centres amb Servei de Mediació
2000-2001	3	3
2001-2002	9	9
2002-2003	11	10
2003-2004	26	25
2004-2005	52	52
2005-2006	71	71
2006-2007	31	31
2007-2008	31	31
2008-2009	19	19
TOTAL	253	251

Això comporta que s'hagin format uns 4.000 alumnes, uns 5.000 professors/res, uns 1.000 pares i mares i unes 500 persones del PAS.

Centres de secundària privats concertats:

Curs	Centres formats
2005-2006	3
2006-2007	15
2007-2008	14
TOTAL	32

Centres de primària públics i privats concertats:

Curs	Centres formats
2005-2006	28
2006-2007	52
2007-2008	39
TOTAL	119

Així, doncs, el nombre total de centres d'educació primària i secundària formats en mediació escolar en el marc del programa d'innovació de convivència i mediació escolar del Departament d'Educació és de 404.

Continuïtat del programa

La previsió de futur és que, a més a més de mantenir la xarxa de centres que participen al programa de mediació i seguir formant nous centres, el Departament d'Educació, dins del

marc de l'elaboració dels projectes de convivència dels centres, promourà la mediació escolar a dos nivells:

- Un primer nivell d'**actituds i valors**: accions proactives, afavoridores de la convivència perquè contribueixen a crear un bon clima escolar, ajuden a fer que l'alumnat sigui competent en la relació amb si mateix, amb els altres i amb el món, i propicien l'èxit acadèmic, personal, social i laboral.
- Un segon nivell de **resolució de conflictes**: per abordar d'una manera efectiva les tensions inevitables del dia a dia i proposar accions i protocols per a la reconciliació entre les parts, reparar els danys i establir les bases per evitar que es repeteixin.

En els conflictes greus, cal tenir en compte el Decret 279/2006, de 4 de juliol, sobre drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya, especialment el capítol 3 que defineix la mediació i els seus principis i n'indica els àmbits d'aplicació: estratègia preventiva (petits conflictes); resolució de conflictes (amb excepcions); i estratègia de reparació i/o reconciliació.

Programa d'innovació educativa: educació per a la ciutadania

El programa d'educació per a la ciutadania té els objectius següents:

- promoure el desenvolupament dels valors democràtics i de consciència de ciutadania;
- donar a conèixer la *Declaració Universal dels Drets Humans* i afavorir actituds i conductes respectuoses i compromeses en la seva defensa;
- afavorir l'educació per a la pau i la solidaritat;
- impulsar el compromís i la participació dels joves a l'escola i a la societat.

Tipus de projectes:

- Foment dels drets humans, la pau i la solidaritat
- Projectes relacionats amb el foment de la consciència europea
- Recuperació de la memòria històrica a partir de l'ús de les fonts orals i de les relacions entre alumnat i gent gran
- Impuls dels valors democràtics mitjançant la participació de l'alumnat en la vida de l'escola i en les institucions
- Desenvolupament del llenguatge en les diferents àrees curriculars com a instrument per al pensament crític i la convivència
- Estima i coneixement del patrimoni cultural de la localitat
- Activitats d'aprenentatge-servei vinculades a la comunitat local
- Altres projectes

A l'adreça electrònica <http://www.xtec.cat/innovacio/ciutadania/> hi ha la relació de tots els centres que formen part del programa.

Antecedents del programa

El programa d'innovació d'educació per a la ciutadania es va convocar durant tres cursos, entre 2005 i 2008. Aquesta convocatòria es feia extensiva als centres de primària i de secundària públics i privats concertats.

Centres participants en el programa:

Curs	Centres
2005-2006	47
2006-2007	16
2007-2008	14
TOTAL	77

Continuïtat del programa

La previsió de futur és que, a més a més de mantenir la xarxa de centres que han impulsat un programa de ciutadania i les ofertes de formació a nous centres, el Departament d'Educació dins del marc de l'elaboració dels projectes de convivència dels centres, promourà l'educació per a la ciutadania tal com s'ha descrit en l'apartat corresponent.

Així mateix, es presenta la proposta educativa d'aprenentatge-servei, que combina processos d'aprenentatge i de servei a la comunitat en un sol projecte ben articulats, en el qual els participants es formen tot treballant sobre necessitats reals de l'entorn amb l'objectiu de millorar-lo.

Amb la finalitat, d'una banda, de promoure l'educació per a la ciutadania des d'un vessant teòricopràctic i, d'altra, de donar resposta a les necessitats comunitàries d'un territori, el Departament d'Educació impulsa amb aquest doble objectiu dues experiències pilot, en el marc dels plans educatius d'entorn, que vinculen l'assignatura d'educació per a la ciutadania amb una metodologia d'aprenentatge-servei i els mateixos plans educatius d'entorn.

Les experiències pilot parteixen d'un treball previ realitzat al curs passat en dos grups de treball, que van comptar amb la participació del Servei d'Ordenació Curricular i del Servei Escola i Entorn, i l'assessorament per part del Centre Promotor d'Aprenentatge Servei. El projecte es desenvolupa a l'Hospitalet de Llobregat i Sant Vicenç dels Horts.

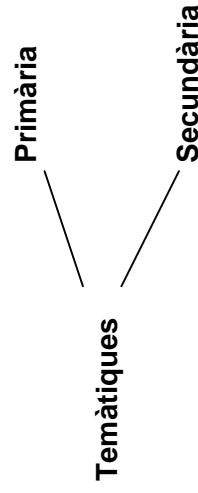

CONVOCATÒRIA BIANUAL DE L'AGÈNCIA CATALANA DE COOPERACIÓ I EL DEPARTAMENT D'EDUCACIÓ PER DONAR SUPORT A PROJECTES D'ELABORACIÓ, REVISIÓ I MILLORA DELS RECURSOS PEDAGÒGICS EN L'ÀMBIT DE L'EDUCACIÓ PER AL DESENVOLUPAMENT

(Darrera convocatòria DOGC 5.7.2007)

Objecte: concessió de subvencions destinades a donar suport a projectes d'elaboració i revisió de recursos pedagògics per a l'Educació per al Desenvolupament i a la millora dels mecanismes d'interlocució, seguiment i acompanyament al professorat i/o centres educatius.

Web suport del material elaborat, revisat i millorat en el marc de la convocatòria.

Els eixos temàtics dels recursos pedagògics objecte de la convocatòria són:

- a) Cultura de pau
- b) Drets humans
- c) Interculturalitat
- d) Objectius de desenvolupament del mil·lenni
- e) Desenvolupament sostenible i medi ambient
- f) Deute extern i relacions internacionals nord-sud
- g) Decenni internacional de l'aigua
- h) Consum responsable i comerç just
- i) Sobirania Alimentària i dret a l'alimentació
- j) Equitat entre homes i dones

- Treballar i viure la construcció de valors que portin a un canvi personal i social; la complexitat (punts de vista estereotips, prejudicis, missatges dels mitjans...) i la relació global-local.
- Atendre la diversitat
- Promoure l'acció

Eixos		Temàtiques
<p>Pau positiva</p> <ul style="list-style-type: none"> . Aprendre a relacionar-se amb les persones afrontant el conflicte (no-violència, diàleg, empatia, assertivitat...) i construint justícia. . Acceptació de l'altre 	<p>Educació per a la pau</p> <p>Cultura de pau (a). interculturalitat (c).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Llavors de concòrdia. - Material de suport de Justícia i Pau. Avancem cap a una cultura de pau. - Posa fi a la violència social. - Recursos pedagògics per a la promoció dels valors impulsats des dels projectes de l'àmbit de l'Educació per al Desenvolupament. - Atenció a la diversitat: els valors de la convivència - Incidència en la consciència sobre temes quotidians socials: prejudicis, discriminació, diversitat cultural... construcció d'una societat més justa i tolerant. - Les petjades mortals d'una guerra, mines antipersona... - Teixint xarxes - Col·lecció de materials didàctics multilingües - Elaboració d'un software i la seva edició en web com a suport de "educar en la diversitat"
<p>Necessitats de les persones</p> <ul style="list-style-type: none"> . iguals i diferents 	<p>Igualtat. Llibertat</p> <p>Drets humans (b). Equitat entre homes i dones (j). Objectius de desenvolupament del mil·lenni (d).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - El mil·lenni de tots i totes - Els objectius del mil·lenni a l'aula - Noves situacions, nous recursos - Maleta pedagògica (comitè català per als refugiats)

<p>Comprensió del món</p> <ul style="list-style-type: none">. Comprensió de les relacions. Corresponsabilitat. Actitud crítica davant tot tipus de violència (directa, estructural...)	<p>Globalització</p> <p>Deute extern i relacions internacionals nord-sud (f). Comerç just (k). Sobirania alimentària (l).</p>	<ul style="list-style-type: none">- Eines i estratègies d'educació per al desenvolupament- Sobirania alimentària- Per una ciutadania global: xarxa de professors??- Manual per a la solidaritat i l'educació per al desenvolupament- Consulta justícia global. II fase- Guatemala: salut i medicina Maia- Integració de la tecnologia per al desenvolupament humà- Entendre l'actualitat: un repte educatiu, una aposta per a la ciutadania- Conreria-cibersolidària
<p>Sostenibilitat</p> <ul style="list-style-type: none">. Els recursos són finits. Aigua virtual	<p>Sostenibilitat</p> <p>Desenvolupament (e) sostenible i medi ambient Decenni internacional de l'aigua (g). Consum responsable (h).</p>	<ul style="list-style-type: none">- Consum responsable.- Menjar-se el món.- Pedagogia del decreixement.

ESTUDI INTERNACIONAL SOBRE EDUCACIÓ CÍVICA I CIUTADANA (ICCS) DE 2009, ORGANITZAT PER LA IEA (ASSOCIACIÓ INTERNACIONAL PER A L'AVALUACIÓ DEL RENDIMENT EDUCATIU), QUE AVALUA ELS APRENENTATGES I LA COMPETÈNCIA CÍVICA I CIUTADANA ADQUIRITS PER L'ALUMNAT, AIXÍ COM LA SEVA ACTITUD ENVERS L'EDUCACIÓ CÍVICA

Primer estudi internacional sobre Educació cívica i ciutadania (2009) que organitza l'IEA (Associació Internacional per a l'Avaluació del Rendiment Educatiu) que investiga en quina manera els joves de 14 anys estan preparats per comprendre i assumir els drets, les llibertats i les responsabilitats que corresponen als ciutadans. En aquest estudi hi participen 38 països d'àmbits culturals diferents (model europeu, llatinoamericà i asiàtic).

Catalunya hi participa a través del Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu amb 21 centres, 630 alumnes, 315 professors i 21 directius. La mostra espanyola d'alumnat i de centres s'ha seleccionat en dues etapes. En primer lloc s'ha seleccionat, de manera aleatòria, 150 centres. En segon lloc, en cadascun d'aquests centres s'ha seleccionat, també de manera aleatòria, un grup d'alumnat de segon curs d'ESO. En total, la mostra seleccionada està constituïda per 4.500 alumnes espanyols que representen el conjunt de l'alumnat del sistema educatiu espanyol en aquest curs.